

JINIS HAM JUMIS KARYERA

Oralbaeva Aytbike

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student

Xojametova Feruza

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student

Ibragimova Aydana

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student

Bekbergenova Dinara

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15392251>

***Annotatsiya.** Bul izertlew gender stereotipleriniń er adamlar hám hayallardıń mártebe rawajlanıwına tásirini úyrenedi. Karyera rawajlanıwı professional ósiw hám jeke rawajlanıwdıń kóplegen basqışları arasında zárúrli process bolıp tabıladı. Er adamlar hám áyeller aktiv mártebe kóteriliw ushın teń múmkinshilikler hám shárt-shárayatlarǵa iyelewine qaramay, gender stereotipleri olardıń jolında málim tosqınlıqlardı keltirip shıǵaradı.*

***Gilt sózler:** Joybarlaw, mártebe, social mártebe, qapırıqorfizm, onkologiya, jınıs, shaxs, transformaciya.*

JINIS VA ISH KARYERA

***Annotatsiya.** Ushbu tadqiqot jins va ish karyeraning asosiy stereotiplarining erkaklar va ayollarning martaba rivojlanishiga ta'sirini o'rganadi. Karyera rivojlanishi professional o'sish va shaxsiy rivojlanishning ko'plab bosqichlari orasida muhim jarayondir. Erkaklar va ayollar faol martaba ko'tarilish uchun teng imkoniyatlar va shart-sharoitlarga ega bo'lishiga qaramay, gender stereotiplari ularning yo'lida ma'lum to'siqlarni keltirib chiqaradi.*

***Kalit so'zlar:**rejalashtirish, martaba, ijtimoiy maqom, dimorfizm, onkologiya, jins, shaxs, transformsiya.*

ПОЛ И ТРУДОВАЯ КАРЬЕРА

***Аннотация.** В данном исследовании рассматривается проблема влияния гендерных стереотипов на построение карьеры мужчинами и женщинами. Развитие карьеры является важным процессом среди многих этапов профессионального роста и развития личности. Несмотря на то, что мужчины и женщины имеют равные шансы и условия для активного продвижения по карьерной лестнице, гендерные стереотипы создают на их пути определенные барьеры.*

Ключевые слова: планирование, карьера, социальный статус, диморфизм, онкология, гендер, идентичность, трансформация.

Kirisiw

Soñğı jıllarda insan resurslarini basqarıwdıń eń zárúrli baǵdarlarınan biri mártebe rawajlanıwın joybarlaw hám basqarıwǵa aylandı. Kasiplik tálim jumısshılardı dástúriy túrde arnawlı bir juwappershilik menen baylanıslı bolǵan túrli islep shıǵarıw funkciyaların orınlawǵa tayarlaydı. Óziniń kasiplik turmısı dawamında insan, qaǵıyda jol menende, bir emes, bálki bir neshe bólimler menen shuǵıllanadı. Kasiplik iskerlik dawamındaǵı bul kóteriliw mártebe dep ataladı. " Karyera" túsiniginiń ózi tariypni talap etedi. Karyera sózi (italyancha " carere" sózinen - soraw, turmıs jolı, tarawdıń) bir neshe mániske iye, sol sebepli onı sotsiologlar túrlishe aytıwadı. Bul kontseptsıyanıń eń maqul túsetuǵın tariypi tómendegishe: mártebe - bul shaxstıń miynet iskerligi nátiyjesinde erisilgen úlesi, kasiplik jáne social poziciyasın izbe-iz, basqıshpa-basqısh asırıw.

Jınıslıq qapırıqorfizmdıń áhmiyetin tolıqlastırıwshı ideyalar fanda uzaq waqıttan berli bar. Bul pozitsiya dástúriy jámiyette turmıstıń barlıq iskerlik tarawlarında ámeldegi bolǵan gender rolınıń qatań bólistiriliwi hám zárúrli gender assimetriyasiga tiykarlangan insannıń jınıslıq qásiyetlerin túsiniw nátiyjesi edi. Biraq, waqıt ótiwi menen jınıslar arasındaqı qatnaslardı tek tábiyiy faktorlar tárepinen belgileniwi kózqarasınan bahalaw haqıyqatqa tolıq uyqas kelmewi málim boldı. Solay etip, pán aldında insannıń jınıslıq qatańlıǵın belgileytuǵın faktorlardı aqılǵa say qayta kórip shıǵıw hám ob'ektiv bahalaw wazıypası turıptı. 20 -ásir gender qatnasları bir qansha tendentsiyalarǵa uyqas túrde rawajlanıp barǵan tariyxıy dáwir aylandı. Zárúrli social hám mádeniy ózgerisler tásiri astında er adamlar hám áyeller ózleriniń jinsiga tán bolmaǵan ayriqshalıq hám minez-qulıq úlgilerin qabıl etediler, bul bizge er adamlıq hám hayallıqtıń mánisin belgileytuǵın princip retinde androginiyaning tarqalıwı haqqında sóylewge múmkinshilik beredi. Bunnan tısqari, er adamlar hám hayallardıń dástúriy funkciyalarınıń ózgeriwi ámeldegi bolıp, olar endi gender stereotipleri menen anıq belgilenmagan. Biotexnologiya, pán hám medicina jetiskenlikleri sebepli insannıń tábiyiy konstantaları da endi anıq emes. Nátiyjede, er adam hám hayal qásiyetleriniń pataslanıwı, bul jınıslar arasındaqı teńliktiń kusheytıwine, shańaraqta hám jámiyette teńlik qatnaslarınıń ornatılıwına alıp keledi.

Tabıslı mártebe dáramat hám turmıs dárejesin asırıw menen baylanıslı bolıp, bul óz-ózin húrmet qılıw qurallarından biri bolıp tabıladı. Tabıslı kasiplik mártebege umtılıp atırǵan

jumisslılar ushın tar sheklengen kónlikpeler emes, bálki keńlew ózgeshelikke ıyelew zárúrli bolıp tabıladı. Bularǵa iykemlesiw, óz iskerliginiń natiyjeliligin turaqlı túrde analiz qılıw, mamanlıǵın turaqlı túrde asırıw hám óz-ózin tayarlaw qábileti kiredi.

Áyeller ózleriniń kásiplik mártebelerin er adamlarǵa qaraǵanda talay keshlew shólkemlestiriwedi. Levinson hám basqalar sıyaqlı. (1978) kórsetdiki, kópshilik er adamlar 30 jasqa kelip ózleriniń kásiplik shákirtliklerin tamamlaganlar hám jumıs kúshi etukligi mártebeine tolıq eriskenler. Basqa tárepden, áyeller orta jasqa etgunga shekem professional dúnyada jańa kelgenler esaplanıwda dawam etiwgen. R. Droege (1982) hátte 20 jastan keyin óz karerasini baslaǵan hayallardıń kóbisi 40 jasqa shekem yamasa odan keyin dawam etetuǵın shákirtlik dáwirine iye ekenligin anıqladı. Biraq hátte er adamlar sıyaqlı 30 jasqa kelip professional etuklikka erisken áyeller de qızıǵıwshılıqtıń professional tabısqa erisiwden jeke qatnaslardan qanıqishqa ótiwin basdan keshirdiler. Bul áyeller hám er adamlar arasındaqı parq, sebebi ekinshisi ushın mártebe 30 jıldan keyin de tiykarǵı wazıypa bolıp qaladı (Adams D., 1983).

Juwmaq

Juwmaq etip aytsaq kásiplik mártebe shaxstıń kásiplik rawajlanıw basqıshlarınan ótiwiniń zárúrli progressiv procesi bolıp qalıp atır. Jinsdan qaramastan, shaxslar mártebe tekshesın aktiv túrde kóterińw múmkinshiligine iye. Biraq usınıń menen birge, jasırın sheklewshi faktor, yaǵnıy gender stereotipleri bar. Empirik izertlew nátiyjeleri sonı kórsetedi, mártebe qurıwda social poziciya óz iskerliginiń joqarı natiyjeliligi kórsetkishi, sonıń menen birge, iskerliginiń ózin ózi qádirlew menen muwapıqlıǵı kórsetkishi retinde zárúrli bolıp tabıladı. Gender stereotipleri er adamlar hám áyellerge mártebe qurıwda járdem beretuǵın kásiplik pazyletlerdi bahalawda payda boladı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Turemuratova, Aziza, Rita Kurbanova, and Barno Saidboyeva. "EDUCATIONAL TRADITIONS IN SHAPING THE WORLDVIEW OF YOUNG PEOPLE IN FOLK PEDAGOGY." *Modern Science and Research* 2.10 (2023): 318-322.
2. Kurbanova, R. J., and B. E. Saidboeva. "MAKTAB VA OILADA ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING AKSIOLOGIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH." *Inter education & global study* 9 (2024): 114-121.

3. Jarasovna, Kurbanova Rita. "The Role of National Values in Shaping the Aesthetic Worldview of Schoolchildren." *International Journal of Pedagogics* 5.03 (2025): 55-58.
4. Jarilkapovich, Matjanov Aman. "USE OF PEDAGOGICAL METHODS BASED ON THE MODERN EDUCATIONAL PROGRAM TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF EDUCATION." *European International Journal of Pedagogics* 4.06 (2024): 26-33.
5. Jarilkapovich, Matjanov Aman. "Program Technology for Choosing an Effective Educational Methodology Based on Modern Pedagogical Research in The Educational System." *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS* 6.02 (2025): 30-33.
6. Turemuratova, Aziza, Shahlo Matmuratova, and Nargisa Tajieva. "THE DEPENDENCE OF MULTI-VECTOR APPROACHES ON PEDAGOGICAL METHODS AND PSYCHOLOGICAL TRAINING IN IMPROVING STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS BASED ON THE EDUCATIONAL PROGRAM." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 50-55.
7. Aziza, Turemuratova. "KONFLIKT VA UNING KELIB CHIQISH SABABLARI." *Новости образования: исследование в XXI веке* 3.32 (2025): 457-459.
8. Begibaevna, Turemuratova Aziza. "PSYCHOLOGICAL CONFIDENTIALITY OF THE FORMATION OF STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS BASED ON MULTI-VECTOR APPROACHES IN EDUCATION." (2025).
9. Turemuratova, Aziza, Azamat Utambetov, and Rinat Seytimov. "PSIXOLOGIK TRENING ASOSLARI TUSHUNCHASI VA O'SMIRLARNING KOLLOBORATIV KO'NIKMALARINI OSHIRUVCHI PSIXOLOGIK TRENINGLAR." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 135-141.
10. Turemuratova, Aziza, Farog'at Seytmambetova, and Nazokat Masharipova. "PSIXOLOGIK TRENINGLARNING USLUBIY MUMMOLARI VA KOLLOBORATIV TA'LIMDA GURUH MUAMMOLARI." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 100-106.
11. Begibaevna, Turemuratova Aziza, and Turganbayeva Amina Quanishbayevna. "PSIXOLOG TRENERNING KASBIY KO'NIKMALARI VA PSIXOLOGIK SALOHIYATINI OSHIRUVCHI AMALIY TRENINGLAR." (2025).
12. Turemuratova, Aziza, Aynisa Jaqsimuratova, and Ramiza Mustapaeva. "SELF-CONTROL RULES OF A PSYCHOLOGIST-TRAINER." *Modern Science and Research* 4.4 (2025): 217-221.

13. Muratbayevna, Dauletova Gozal, and Madaminova Nargiza Qurbanbayevna. "BOLANING RIVOJLANISH DAVRI PSIXOLOGIYASI." Scientific Impulse 1 (2022): 33-35.
14. Reyimbaevna, Mambetiyarova Venera, and Jumabayeva Marupa. "OTA-ONA VA FARZANDLAR MUNOSABATINING XUSUSIYATLARI." TADQIQOTLAR. UZ 51 (2024): 20-23.